

REZÜMÉ

Szönyeg-Szegvári Eszter II. éves Kállai ösztöndíjas évvégi beszámolójának kivonata

Az 2016.évi ösztöndíj kereteit elsősorban a tavalyi év kutatómunkájának eredményein alapuló kiállítási archívum és adatbázis fejlesztésére fordítottam.

A MŰVÉSZET AZ IPARBAN névre hallgató archívum és adatbázis tárgya a magyar Iparművészeti Tanács 1955-1975 közötti munkásságában mindvégig reprezentatív szerepet betöltő, az ország számos városát érintő kiállítási tevékenység bemutatása, mely a szervezet ízlésnevelő programjának látványos eszköze volt. A Képző-és Iparművészeti Lektorátus archívumában található és az elsősorban erre támaszkodó kiállítási dokumentáció, gazdag képanyagot és számos leíró adatot tartalmaz az egyes eseményekre vonatkozóan (időpont, helyszín, rendező szervek, kiállító tervezők és vállalatok, sajtómegjelenések, a kiállítást létrehozó tervezőmunka stb.). A kiállítások egy felületen történő bemutatása lehetőséget nyújt a kijelölt Tanácsi tevékenység elemző rekonstrukciójára és a feldolgozott időszak tárgykultúrájának, az ipari formatervezés eredményeinek bemutatására és azonosítására.

Az ezidáig összegyűjtött adatok, a kiállítási tevékenységet kronológiusan feldolgozó tanulmány, a Tanáccsal valaha kapcsolatban álló tervezőkkel, művészettörténészekkel, barátokkal, munkatársakkal készített interjúk az archiválás módszereit és eredményeit szemléletesen bemutató online adatbázis és archívum keretei között talán a szélesebb közönség számára is érdekessé válhat. Ugyanakkor egy, a kronológiát, résztvevő személyeket, szervezetet, intézményeket, a változatos kiállítási dokumentációt, és az azokból nyert információkat feldolgozó archívum megfelelő segédanyagul szolgálhat a korszakkal kapcsolatos design- és művészettörténeti kutatás, a fokozódó gyűjtői érdeklődés, a korszak iránt fogékony, de esetleg szakmailag (még) nem elkötelezett közönség számára is. Az online felület a későbbiekben alkalmasak lehet további releváns, változatos és pontos forrásból származó információ tárolására is (pl. sajtómegjelenések, egyéb archívumok vonatkozó anyagainak megjelölésére és a Tanács más tevékenységi köreit érintő információk összegyűjtésére).

Az archívum jelenleg a www.muveszetaziparban.hu regisztrált domain név alatt érhető el, a képek hivatalos és teljeskörű felhasználásához az engedélyeztetés díjának hiányzó összegére és a Hungart engedélyére várok.

A tavalyi évben született, elsősorban a kiállítások rendszerezésére és tipizálására fókuszáló írásomat idén, a fontosabb időszakokat (ötvenes, hatvanas, hetvenes évek) kiemelő kronológia mentén, a szervezetet érintő változásokat, intézkedéseket és egyéb eseményeket követve írtam át és egészítettem ki. A tanulmányt az archívum felületén a meghatározott időszakokban kiemelt kiállításokon is szereplő jellegzetes formatervezési eredményeinek fotóanyagával illusztrálom (feltöltés alatt).

Az egyes kiállítások adatlapján a lektorátusi archívumban fellelhető adatok már rögzítésre kerültek, amit más médiumok sajtómegjelenéseivel egészítettem ki. A kiállítások teljes képanyagának feltöltése azonban a Hungart engedélyéhez kötött.

A 2016-ban készült szövegek elsősorban az archívum és adatbázis tartalmának gazdagítására szolgálnak (a beszámoló tanulmánya, interjúk, és a Tanács működését érintő eseményeket felsoroló krónika 1954 - 1975-ig), ezért a félévi beszámolóhoz képest nem tudok újabb, a Kállai ösztöndíjas kutatásomhoz szorosan kapcsolódó publikációt csatolni.

MŰVÉSZET AZ IPARBAN

A magyar Iparművészeti Tanács és más közreműködő tárcák által szervezett kiállítások az ipari formatervezés általános propagandáját szolgálták abban a korszakban, mikor az államosítások már jórészt befejeződtek és a termelési rendszer nagyiparrá fejlesztése - a tervgazdálkodás zászlaja alatt - a nép új és nagy igényű szükségleteinek kielégítését tűzte ki célul. A vállalatok vezetői, a felelős miniszterek - a mennyiségi kvóták nyomása alatt és az elméleti diskurzus kibontakozásának alkalmatlan közegében - aligha foglalkoztak az iparművészet, ipari formatervezés és a design fogalmainak tisztázásával, holott az államosításokkal megváltoztatott termelési rendszer és a berkeiben kibontakozó nagyipar produktumainak mérhető hiányosságai felszínre hozták a problémákat. A Tanács ebben a közegben, az új gazdasági mechanizmust (ill. annak célkitűzéseit) több mint tíz évvel megelőzve, próbálta érvényesíteni a felelős gazdasági tényezőként definiált ipari formatervezés szükségességét, a minőségi produktumok létrehozását és a termék esztétikai minőségének egyenjogúsítását. A kiállításokon az ipari formatervezés kimagasló eredményeinek, újdonságainak vagy helytelen tervezési gyakorlatokat követő példáinak felvonultatásával igyekeztek mindezt a lehető legtágabb perspektívában, a népizés nevelésének jellegéje alatt bemutatni.

A Tanácsot létrehívó 1049/1954/VI.26-i minisztertanácsi rendelet a szervezet feladatát az ipari termékek művészi színvonalának emelésében, a nagyipari, szövetkezeti és kisiparos termelés folyamatos figyelemmel követésében és szakvéleményezésében, a szaktárcák számára nyújtott tanácsadói, a széleskörű propaganda és ízlésnevelő tevékenységben határozta meg.(1) A szervezetnek létező problémákkal szemben kellett operatív módon fellépnie egy olyan területen, ami csupán tevékenységének megkezdésével eszmélt rá saját identitására. A Tanács - nemzetközi szintén is meglepően korai (2) - alapítását annak is köszönheti, hogy e dilemmák és a minőségi deficit kérdése korlátozott módon, de beszivárgott a szocialista országokba is. Ebben a közegben, az újonnan létrehozott Iparművészeti Tanács, minőségellenőrként és hivatala szerint az ún. iparesztétikai szempontok érvényesítéséért felelt.

AZ ÖTVENES ÉVEK - Kijelölt és valós feladatok

Az alapítás első éveiben a Tanács igyekezett felmérni a rendeletben megfogalmazott feladatokat és meghatározni azokat az irányokat, valós teendőket, melyek az ipari formatervezés elvi és gyakorlati kérdéseivel kapcsolatban felmerültek. A rendelet szerint pedig - a Tanács elnöke a mindenkori népművelési miniszter volt - a szervezet tevékenységét - ami tehát az ipari formatervezés ügyének előmozdítása révén a minőségi környezetkultúra építésére törekedett - a művelődésügy égisze alatt végezte. Szerencsétlen körülménynek bizonyult ez akkor, amikor - a művelődésügy érdekeltségeitől meglehetősen távolosóan és más célokkal - a gazdaság tudatosabb szerveződésére felfigyelve a tervezőművészek érdekvédelmén, a tervezés-termelés-kereskedelem hármásának kiegyensúlyozott "üzemeltetésén" keresztül igyekezett tevékenységét pozicionálni. Jogkörök és a rendelkezés érvényesítésének hiányában - tárcaközi szervként - eredményességük kooperációra volt utalva egy központosított világban. Míg a szervezeti forma nyugati mintákat követett, addig az ipari formatervezés ügyét megszólaltató elméleti diskurzus görcsösen próbált betagozódni az adott ideológiai háttérbe és megfelelni a szocializmus népművelő szólamainak, ugyanakkor igyekezett követni azokat az elveket, melyeket az alapítás során megfogalmaztak és szakítani kívánt minden olyan koncepcióval, amely az ipari formatervezést a képzőművészettel rokonítható művészeti kifejezőmódnak tekintette. Felismerte, hogy nem csupán a vezetőket, de az embereket, a vásárlóközönséget is meg kell barátkoztatni az ipari formatervezés, típus, sorozatgyártás, szériatermék új fogalmaival.

Iparművészet és ipari művészet

A Tanács 1957-ben rendezte meg emblematikus eseménysorozatává vált első Művész az iparban (3) kiállítását a Kereskedelmi Kamara Váci utcai kiállítótermében. Az általános tematikájú kiállításon bemutatták az összes - az ipar berkeiben munkálkodó - tervezőművészeti szakterületet (bútor-belsőépítészeti, szilikátipari, ötvös-fém, ipari forma, lakástextil, öltözködés). Hosszabb szünet után, csupán 1964-ben Hódmezővásárhelyen rendeznek ismét kiállítást Ipari Művészet címmel majd 1966 - 1967-től folyamatosan, évente többször, egészen 1975-ig. Az 1957-es és az 1964-es tárlat még ún. általános tematikájú kiállításoknak tekinthetőek és céljuk a köztudat megbarátkoztatása a nagyipari termelés nyomán kibontakozott új fogalmakkal, a termékek új

formáival. Ugyanakkor bizonyos fokig ellenpéldái is voltak az évenként megrendezett Országos Iparművészeti Tárlatoknak, aminek szervezésében a Tanács is részt vett az 1955-ös évtől. Bár az országos kiállítások az ipar-és népművészeti alkotásokat az előállítás módjától függetlenül mutatták be, a Tanács részvétele azt kívánta jelezni, hogy az épített környezetben és a modern (szocialista) tárgykultúrában egyre fontosabb szerepe van az ipari formatervezésnek, ami közvetlen kapcsolatban áll a népgazdaság szükségleteinek kielégítésével. Az 1955-ös III. Iparművészeti és Népművészeti Kiállításon - a Tanács közreműködése révén - ekkor jelenhettek meg először az ipari tervezőművészet eredményei - sorozatgyártásban készült termékek. Ez áttörést eredményezett az alapvetően kézműves szemléletű iparművészetről és népművészetről való korszerűtlen gondolkodásban: “iparművészetünk - nem kis részben - kilábal már a népművészetet a háziiparral összekeverő és éppen ezért merőben korszerűtlen felfogásából” (4). Az 1956. évi tervezetben kiemelik, hogy a következő tárlaton (1959) a nagyipari kiállítási anyag legalább ötven százalékos szerepeltetésére fognak törekedni. (5) Az alapítás éveiben tehát nagyobb számban szerepeltek a lehető legtöbb szakterületet és iparágat bemutató általános kiállítások, melyeknek jelentősége a nagyipari tervezés helyzetének és az üzemi viszonyok feltérképezésével a hatvanas évekre látványosan csökkent. Ezzel párhuzamosan megjelentek, azok a szakterületekre vagy témakörökre specializálódott kiállítástípusok (kisebb volumenű kamarakiállítások), melyek hatékonyabban tudták érvényesíteni egy alaposabban körvonalazott “szemlélet”, inkább gyakorlati tapasztalatokra alapozott közvetítését.

A tervezőművészek tárlata

A Művész az iparban kiállítások célja kiállítási lehetőség teremtése volt az iparban dolgozó tervezőművészek számára. A szervezet missziós tevékenysége tükrében azt is mondhatjuk, hogy az ipari formatervező kiállítási jogainak érvényesítése, ami, a hagyományosan képzőművészeti aspektushoz kötött kiállítási formátumban való “területfoglalást” is kinyilvánította. A Tanács egyrészt igyekezett ösztönözni az ipari tervezőművész munkájának és szerepének helyes értelmezését, másrészt bemutatta az “embert” is az iparban, aki ti. a szocializmus ideológiájának megfelelő “humánus” termelés egyik meghatározó tényezője. A szakterületekhez igazodó, és épp ezért szűkebb fókuszú események, alkalmasabbak voltak a sikeres pályázati eredmények és

egyéni teljesítmények demonstrálására illetve a gyártmánytervezés és -fejlesztés üres jelszavait a "jó" formatervezés példáival igyekezett megtölteni. A kiállításokon mindezek a törekvések a tervezőkben és termékekben hangsúlyosan, érték formájában jelentek meg, így alkalmasint felhívták a figyelmet a gyári hierarchia és a konfliktusainak rendezésére is.

Még ugyanebben az évben kiadják a belső terjesztésű Ipari Művészet című folyóiratot is, az ipari formatervezés krónikáját, ami kezdetben külföldi - főleg a keleti blokk - folyóiratainak (pl. a szovjet Dekorativnoe Isszkusztvo, a cseh Tvar és Domov, a német Form und Zweck és Funktion - Formgebung - Qualität (NDK), vagy a nyugati lapok közül a holland International Textiles, a francia Esthétique Industrielle, az angol Pottery and Glass és Design magazinok stb.) és a Formatervezési Világszervezet (ICSID) cikkeit közli magyar fordításban, majd egyre nagyobb figyelmet szentel a hazai eseményeknek. Szerzői között szerepelnek művészettörténészek és művészeti írók, mint Ernyey Gyula, Koczogh Ákos, Sikota Győző, Fekete Judit, Dvorszky Hedvig, a kiállításokon szereplő tervezőművészek mint az üvegtervező Dárday Nikolett, vagy a belsőépítész-bútortervező Fekete György, de időről-időre recenzálnak a Főiskola képviselői is: Kaesz Gyula, Pogány Frigyes, később Gergely István, valamint a Tanács munkatársai: Juhász László vagy Filep István.

A lakáskultúra vonzásában

Mind a Tanács hajdani Dokumentációs Tárának anyagában, mind a kiállításokat számba véve kiemelkednek azonban a lakáskulturális szakbizottsághoz tartozó lakástextil, bútorigari - belsőépítészeti és szilikátipari (finomkerámia-üveg) szakterületek. A nagyipari termelés érdekeltségei, és általában véve az új életmód, új háztartásainak növekvő igényei is ezekre a területekre koncentráálódtak, mind bel-, mind külkereskedelmi szempontokból. A húszéves tevékenység alatt megvalósult többszáz kiállítás között a legnagyobb számban tehát az ún. lakáskulturális kiállításokat találjuk, melyekben a felsorolt szakterületek látványos együttműködése valósult meg. Lakáskulturális kiállításoknak tekinthetők azok a rendezvényeket, ahol a Tanács programmal lépett fel és az ízlésnevelés általános attitűdjén túl, a bemutatott iparágak és az érintett formatervezői tevékenység olyan sajátos problémáival akart szembesíteni,

ami a szervezetet érzékenyen érintette. A lakáskulturális kiállítások hangsúlyos jelenléte annak a szakmai múltnak köszönhető, ami már a háború előtt foglalkozott a szociális igények felől megközelített lakáskérdéssel (6) és részt vesz a típusbútor körül kialakuló kibontakozó tervezői párbeszédben és melynek tematikáját tehát Juhász László személye helyezte a vezetése alatt megalapított Iparművészeti Tanács központi érdeklődési körébe, mintegy a harmincas években kibontakozó és az említett témákat érintő diskurzus folyamányaként. (7) 1956-ban a Bútorértékesítő Vállalat termékeiből kiállítást rendeznek az Iparművészeti Múzeumban, a következő évben a Magyar Építőművészek Szövetségében mutatják be a “Lakásbútor és kiegészítő kisbútorok tervpályázat” anyagát (8). A pályázaton és a kiállításon többek között részt vesz: Mózer Pál, Kigyóssy Ágnes, Hornicsek Lajos, Király József, Peresztegi József, Gergely Sándor. 1958-ban "Szép Otthon - Jó lakás" címmel nyílik kiállítás a MÁVAG Vörösmarty Művelődési Házában. A címadás egyrészt utal az 1936-tól, Kaesz Gyula kezdeményezésére kiírt “Új magyar Otthon” kiállításokra és pályázatokra, másrészt az '58-as kiállítás előhírnöke volt a hatvanas években a Bútorértékesítő Vállalattal közösen, vidéki nagyvárosokba szervezett “Mai Otthon”-sorozatnak, majd a Budapesti Nemzetközi Vásáron, 1964-től induló önálló “Otthon” kiállításoknak, melyek a lakáskultúra és lakberendezés iránti érdeklődés tömegeket vonzó eseményei voltak.

Az iparesztétika érvényesüléséért tett intézkedések

A kiállítási anyagok nem tudták mindig egységes színvonalon reprezentálni a Tanácsi ideológiákat. A kereskedelmi forgalomban kapható szériatermékek sokszor elrettentő példaként szerepeltek, míg a vonzó termékekről általában kiderült, hogy prototípusok (“a kereskedelem a jövő évre tervezi megrendelését”). A termékminősítés gondolatával a Tanács már az 1957-es éves beszámolójában említést tesz és tervezetet kíván benyújtani a “gyártmány kimagasló anyagi és művészeti értékét” jelző Művészeti Minőség Márkázás minisztertanácsi rendeletének előkészítésére (9), előrevetítve a végül, csupán 1967-ben, az Országos Piackutató Intézettel és a Kereskedelmi Minőségellenőrző Intézettel közösen létrehozott Kiváló Áruk Fórumát (KÁF), ami csupán a kiemelkedően magas műszaki-esztétikai mutatóval bíró terméket fémjelezhetette. Szintén ebben az évben kerül először megrendezésre a Kohó-és Gépipari Minisztérium Legszebb

Termék díjnyerteseinek kiállítása, ezt 1960-tól az ÉVM, az OKISZ, a Könnyűipar legszebb terméke és a Legszebb műanyag termék díjainak megalapítása követte, amit hagyományosan az éves őszi BNV-n osztottak ki. A kiváló gyártmányok megkülönböztetése azért volt fontos, mert bár a kötelező zsűrizések ellenére az üzemek továbbra is ki voltak szolgáltatva a kereskedelem igényeinek, így mégis rá lehetett mutatni a követendő példákra. Ehhez a törekvéshez kapcsolódik a Kereskedelmi Kamara kooperációjával elképzelt állandó kiállítási helyiség és mintabolt kialakítása és üzemeltetése, amely alkalmas a prototípusok bemutatására és lehetővé teszi a fogyasztói igények felmérését és a kereskedelem képviselőinek megfelelő tájékozódását. (10)

A Tanács a Brüsszeli Világkiállításon

Az 1957-es év legfontosabb feladata mégis a Brüsszeli Világkiállításon szereplő iparművészeti alkotások (öltözködés, lakberendezés) pályázati úton történő kiválogatása és bírálata volt. (11) A Tanács és a Könnyűipari Minisztérium a Belkereskedelmi Minisztérium Vendéglátóipari Vállalatának felkérésére tervezési megbízásokat adott ki a brüsszeli magyar étterem teljes berendezésére (porcelán-, fém-és üvegedényekre, evőeszközökre, éttermi textiliákra). A megbízásokat többek között: Koczor Sándor, Zelenák Crescencia, Sümeghy Sára, Hornicsek László, Imre Júlia és Moess Tibor kapták. (12) Sajnos a világkiállításon szereplő ipari termékek teljes terméklistája nem szerepel a kiállítási dokumentáció anyagai között.

Az ötvenes évek végének titkári beszámolóí és a szervezet féléves, éves tervezetei mindinkább azt hangsúlyozzák, hogy a Párt és Kormány művelődéspolitikai gyakorlatában nem kap elég helyet és támogatást az ipari formatervezés ügye és a területen tevékenységet kifejteni képes, vagy jogosult szervek (Művelődésügyi Minisztérium Képzőművészeti Osztálya, a Képző-és Iparművészek Szövetsége, az Iparművészeti Tanács, és a Képzőművészeti Alap) hatékonyabb kooperációjára és egyetértésére lenne szükség. Egyre több szó esik az üzemekben dolgozó tervezőművészek helyzetét rendezni kívánó művésztápusz bevezetésének előkészítéséről is. (13)

A HATVANAS ÉVEK - “Otthon” és vidéken

Kié az ipari forma?

A Szövetséggel és a Képzőművészeti Főosztállyal való hosszas egyezkedés és tárgyalás után 1960-ban a Művelődésügyi Minisztérium határozata alapján a szerszám-és gépipari formatervezés bírálati munkáját a Képzőművészeti Alap mellett működő Ipari-forma Bíráló Bizottság vette át, ahová a Tanács két főt delegálhatott. A tervezési megbízások lebonyolítására az Alap a továbbiakban, a hozzátartozó, 1960-ban alapított Iparművészeti Vállalat keretein belül Formatervező Irodát hozott létre. (14) A döntés a Tanácsot érzékenyen érintette és a Minisztérium számára időről-időre újabb javaslatokat dolgozott ki a szakterület megfelelő működtetésére - törekvései mégsem jutnak érvényre. 1963-ban átszervezett szakbizottságaiban továbbra is helyet kap az ipari forma szakterület ügye.

A hatvanas években a Tanács több olyan kiállítás szervezésében is részt vett, melyeken az ipari forma szakterület eredményei kerültek bemutatásra. 1968-ban az Ernst Múzeumban kamarakiállítás nyílt Design '68 címmel, a tárlat expozíciós anyaga többségében híradástechnikai eszközöket, háztartási gépeket (a hely adottságai miatt főleg modellek és tervek formájában), reklámgrafikát és csomagolásterveket tartalmazott. A következő évben Miskolcon, Ipari Művészet címmel, nagyszabású (44 üzem, 40 tervezője vett részt) hasonló tematikájú kiállítás nyílik, lakáskulturális szekcióval kiegészülve. (15) Juhász László titkári tevékenysége alatt mindvégig fontosnak tartotta mind a keleti, mind a nyugati blokk hasonló szervezeteivel való kapcsolatépítést, így a Tanácsnak időről időre lehetősége nyílt külföldi tárlatok anyagának összeállítására, ill. itthon néhány jelentősebb nemzetközi kiállítás megrendezésében való közreműködésére. 1966-ban rendezik meg az Ernst Múzeumban az angol, majd a Lengyel Kultúrában a Lengyel Ipari Forma kiállítást. Az export-tárlatokon bemutatkozó más hagyományokon, más közegben működő ipari kultúrák tárgytervezési sajátosságainak megismerésével a Tanács inspirációs forrást nyújtott a hazai tervezőgárdának. (16) Minden alkalommal jelentős eseménynek számított az ötvenes évektől rendszeresen megrendezett jabloneci Tárgyak Világa kiállítás, ahová a Tanács válogatta ki és zsűrizte a magyar szekció anyagát. Nem csupán egy több ezer négyzetméteren megvalósuló, nagy volumenű kiállításról volt szó, hanem az ipari művészet ügyét felkaroló eseményről, melynek fővédnökei az ICSID és a CSSSR Műszaki és Beruházásfejlesztési Minisztérium voltak. (17) A kiállításon minden alkalommal az iparesztétikai szervezetek gondos rendezésében és válogatásában mutatták be a

termékeket, ugyanakkor ezzel lehetőség nyílt az azonos célkitűzésekért tevékenykedő szakmai szervezetek szorosabb együttműködésre és a koncepciók (pl. a szabványosítási normák) pontosabb kialakítására. Jablonec megfelelő alkalomnak bizonyult a kereskedelmi szerződések meghatározta választéki kínálat és igény felmérésére is. (18)

A jó lakástól a lakáskultúráig

A lakáskultúra, lakberendezés témája és reprezentatív eseményei mindig nagy közönségre tarthattak számot, melyek a Tanács által rendezett kiállítások kiemelt, programszerű, tevékenységének számítottak. Már a korai “Szép otthon - Jó lakás” (1958), vagy az Ipari Művészet külön kiadványában összesített szükségleteket felmérő, piackutatást is tartalmazó Miskolci Otthonművészeti Kiállítás (1958) a formatervezett berendezési tárgyak hasznos és esztétikus otthonok kialakításának lehetőségét próbálták a megmutatni a választékra sóvárgó közönségnek.

1963 és 1966 között a Tanács számos vidéki nagyvárosban rendezte meg a Bútorértékesítő Vállalattal karöltve, a már emlegetett, “Mai Otthon”, v. “Így rendezze be” kereskedelmi vásárral és árubemutatóval összekötött, általában bolt-, áruházmegnyitó eseményével összekapcsolt kiállításokat, melyeket a hangsúlyos kereskedelmi vonatkozás és a “néző” vásárlásra való intencionálása miatt helyesebben inkább lakberendezési kiállításoknak nevezhetünk.

A szervezet 1964-től rendszeresen delegált embereket és részt vett a Belkereskedelmi Minisztérium keretei között felállított Lakáskulturális Bizottság ülésein és programjainak kialakításában, ami a szakterületre való alaposabb rálátást és a nevezett Bizottságban résztvevő érintett szaktárcák és intézmények képviselőivel való hatékonyabb együttműködést biztosított. Az otthon környezetét imitáló kiállítások közel álltak az emberekhez és az ipar, közvetve pedig az ipari formatervezés szemben jelentős igényekkel léptek fel. Ugyanakkor feltárták a bútóripar és tervezés hiányosságait is, hiszen sok esetben a kiállítás leghasznosabbnak tűnő, legvonzóbb tárgyait kereskedelmi forgalomban nem lehetett kapni, illetve alig-alig valósult meg az iparági (pl. bútor -lakástextil) tervezés és fejlesztés összehangolt koordinációja.

A Bizottság kiadásában 1964-ben jelenik meg először a Lakáskultúra c. folyóirat. A Tanácsnak Filep István személyén keresztül “állandó” rovata volt az újság hasábjain, melyekben rendszerint

egy-egy tervezőművész portréját mutatták be. Ugyanebben az évben a Tanács kiadásában megjelent az Ipari Művészet című könyv, ami az első átfogó kiadvány volt az iparban dolgozó tervezőművészekről és gazdag képanyaggal illusztrálta a gyári tervezőművészet elmúlt tíz évben elért eredményeit.

Otthon a Nemzetközi Vásáron

A Lakáskulturális Bizottság szervezőként vett részt - a Tanáccsal és a Könnyűipari Minisztériummal közösen - az ettől az évtől Budapesti Nemzetközi Vásárrá keresztelt Budapesti Ipari Vásár "Otthon" kiállításainak rendezésében. Az év legrepresentatívabb eseményének számító kiállítás presztízséhez mérten az ország számos állami és helyiipari vállalata, szövetekezete felvonultatta termékeit. Az "Otthon" kiállítás általában tematikusan vagy gyárakhoz igazodva mutatta be az ipar sorozatgyártott termékeit, az azévi pályázatok eredményeit és a minősítésben részesült gyártmányokat (1960-ban ismét kiírják a KGM Legszebb termék pályázatait más minisztériumok legszebb termék pályázataival együtt, melyeket az "Otthon" kiállításain osztottak ki a díjazottaknak. A Legszebb termék pályázat 1968-ig működött, 1967-től átvette szerepét a Kiváló Áruk Fóruma). A mindenkor Otthon kiállítások célja az volt, hogy bemutassák a többnyire már kereskedelmi forgalomban is kapható (helyesebben többször "várhatóan kapható"), tehát a vásárlóközönség számára elérhető, legújabb lakberendezési cikkeket, a hazai trendeket és import árukat. A nagy alapterületen elhelyezkedő (rendszerint az NDK-pavilonban) kiállítás komplex bemutatásra alkalmas közegében - ahol egész szobákat, vagy szobarészleteket építettek be - az árurendezés és a kiállítás tervezési gyakorlat igyekezett "otthonos" körülményeket teremteni. Ugyanakkor ez a típus adott alkalmat leginkább és legeredményesebben a különböző iparágak találkozására is. Az Otthon kiállítások zsűrizési munkálataiban való rendszeresen részvételen túl, a Tanács kiállításrendezői tevékenységében a hetvenes években már nem találkozunk nagyvolumenű lakáskulturális kiállításokkal, melyek az 1973-as szervezeti újjáalakulás után jórészt áthelyeződtek a Művész az iparban-sorozat "kamara" keretei közé.

A Tanács "ügyei"

A szervezet tevékenységére visszatekintve ma azt mondhatjuk, hogy a számos feladat felvállalásának terhe alatt nem tudta hatékonyan összefogni és kooperációra ösztönözni az egyes iparágak működését alakító és felügyelő szerveket. Azonban a hatvanas években találunk olyan célirányos beavatkozási kísérleteket, amelyek egy-egy jól megfogalmazható problémára kerestek megoldást.

Az 1956 utáni lakásépítési programra a Tanács gyorsan és érzékenyen reagál. Szorgalmazza egy, új igényekhez mért, a lakáskultúra szempontjait hangsúlyosan érvényesítő távlati gyártmányfejlesztési terv elkészítését. (19) Ennek a programnak a keretében a hatvanas évek alatt két ízben is kiállítási keretek között foglalkozott a témával. Először 1960-ban (“Kísérleti lakások, új berendezések”), az Óbudai lakótelep házgyári lakásaiban rendezett be néhány szobát, a kiállítási anyag összeállításában megpróbálták felhívni a figyelmet az új típusbútorok és a mobilbútorok tervezésének szükségességére, ugyanakkor bemutatták azokat a túlméretezett bútorokat is, melyek a kereskedelmi áruforgalom jelentős részét képezik. Majd 1964-ben Budafokon, hat lakást az azévi Kislakások bútorai tervpályázat prototípusaival.(20) A kiállítások az összehasonlítás és a közvetlen szemléltetés eszközével, azonban hiába világítottak rá arra, hogy a társadalmi szükségletek felől kell megközelíteni a gyártásban lévő és a kereskedelmi forgalomban kapható célszerűtlen és a házgyári lakásokkal inkompatibilis bútor-problémáit. Ugyanakkor tervpályázatok kiírásával és megbízások kiadásával igyekezett megoldást keresni az új típusú lakótér, új típusú igényeinek kielégítésére, így került meghirdetésre a Lakásbútor és kiegészítő kisbútorok tervpályázat 1957-ben, az OKISZ konyhabútor pályázata Hornicsek László és Kovács Zsuzsa bevonásával 1962-ben, vagy a Fogyasztók Tanácsa részére kiírt meghívásos Kisbútortervezés pályázat (Bánáti János, Jahoda Maya, Kiszely Mária, Szenes István, Vöröss József).

Giccsadó

Az új gazdasági mechanizmus jelszavai felélesztették a Tanács minőségért vívott örök küzdelmét, ami a zsűrjogok erőteljesebb érvényesítésére való törekvésben mutatkozott meg. Az 1959-es kötelező bírálati rendelet ellenére a beszámolókból azt olvashatjuk, hogy a vállalatok sokszor nem tartották be, vagy egyszerűen nem foglalkoztak a zsűri eredményeivel. A Tanács a

sorozatos revíziók során megpróbálta kiszűrni azokat a termékeket, melyek “kulturális szempontból ma már károsnak minősülhetnek” (21), a vállalatok azonban arra hivatkoztak, hogy addig aligha kerülhet sor jelentős változásra, míg az így kiesett áruk (pl. dísztárgyak) pótlása nem megoldható. Erre a korábbi - de már sok éves tapasztalatokon nyugvó - megállapításra érkezett válaszként a Kulturális járulék, a Művelődési Miniszter 1/1968. /I.9./ rendelete, ami a Tanács számára újabb “ügyet” teremtett. A köznyelvben csak giccsadóként elhíresült rendelkezés értelmében a járulék alá eső terméként meghatározott – üvegből, porcelánból, kerámiából készült kisplasztikai alkotások (szobrok) és egyéb, a lakás díszítésére szolgáló tárgyak elbírálása és azok után lerovandó kulturális járulék mértékének megállapítására az Iparművészeti Tanácsot bízta meg. (22) A Kulturális járulék bevezetését nagy felháborodás kísérte. Kezdetben úgy tűnt a nem történt változás a korábbiakhoz képest: a bírálatokon sokszor nem vettek részt az érintett üzemek. Míg a kerámiagyártó vállalatok viszonylagos rendszerességgel látogatták a zsűrialkalmakat, addig a szakterületi beszámolóban azt olvashatjuk, hogy “az üvegipari gyárak hozzáállása nem megfelelő”, ill. a kisiparosok is alig-alig jelennek meg, mert bár “tisztában vannak a munka alacsony színvonalával, de a beszélgetésekből kiderül, hogy a vásárokon ezeket a termékeket tudják eladni”. Azonban a Tanács nem tudta hathatósan ellenőrzése alá vonni a kisiparosként bejegyzett tervezőket, hiszen a gyártási engedély nem volt hozzájuk tartozott. Benkő Cs. Gyula, aki 1973-tól a Tanács Iparesztétikai Osztályának vezetője volt, már úgy emlékszik vissza, hogy a kötelező zsűrizés számottevően javította a szilikátipar által gyártott dísztárgyak esztétikai és funkcionális színvonalát és forrást biztosított azoknak a pályázatoknak a finanszírozására is, melyeket a tervezőművészeti területek valamennyi műfajában rendszeresen meghirdettek. Így a vállalatoknál alkalmazásban lévő tervezőművészek napi munkaköri feladataink túl, hozzájárult szakmai fejlődésükhöz is. Összességében azt mondhatjuk, hogy a járulék bevezetésével azok a díszműárúk, amiket adóval terheltek - a forgalmazási ár jelentős növekedése miatt - valóban kevesebb megrendelést kaptak a kereskedelemtől, ezért az szilikátipari üzemek más termékcsoporthoz helyezték át a termelési kapacitást.

Fókuszban a szakterületek

A szervezet kiállítási tevékenységének fókuszja a hatvanas években látványosan az ún. szakterületi kiállítások megrendezésére koncentrált. Egy-egy iparág, illetve az egymáshoz szorosan kapcsolódó ágazatok (pl. üveg-porcelán-kerámia) együttes bemutatásával jóval hatékonyabban tudták demonstrálni a szakterületeken folyó munkát és eredményeket. Könnyebb összehasonlítási alapot nyújtanak a különböző üzemek sajátos profiljának, a gyári kollektívák, illetve tervezők egyéni teljesítményeinek felmérésére. E típus kiállításait tanulmányozva is kiemelkedik a belsőépítészet-bútoripar, a lakástextil és öltözködéskultúra, illetve a szilikátipar hangsúlyos reprezentációja. Ide sorolhatóak tehát azok a kiállítások, melyek egy-egy adott vállalatot, gyáregységet önállóan, például retrospektív bemutató keretében (pl. "150 éves Parád", 1964, "115 éves az Aquincum Porcelángyár", 1969), vagy az iparágban betöltött szerepét, ill. a termelési profilt szemléltetve mutatták be (pl. "Gyapjú-és Selyemipari Ruhaanyag és modell bemutatóanyagának kiállítása a DUNASILK termékeiből, 1961, Lakástextil '64 - A Lakástextil Vállalat termékeinek bemutatója, 1963). A szakterületi vagy iparági kiállítások ugyanakkor alkalmasak voltak arra is, hogy egy-egy pályázat eredményei a maguk sajátos közegében kerülhessenek bemutatásra. Ezek a pályázatok tulajdonképpen a szakterületekre szabott, akár egy adott termék, vagy termékcsoport speciálisabb területeit érintő problémáit igyekeztek kielégíteni ("Világítótest tervpályázat", 1964 (23), Divattervező Vállalat modelltervező pályázata, 1969) (24).

Az Iparművészeti Múzeummal való kezdeti együttműködés után - hosszabb szünetet követően - 1963-ban rendezte meg a Tanács és a Lakástextil Vállalat - a vállalat gyáregységeiben dolgozó tervezői kollektívák munkáit bemutató - Lakástextil '64 c. kiállítást, ami a két intézmény életében a friss lendületet vett közös munka első jelentősebb állomása volt. A vállalaton belül 1963-ban alakult meg a Tervező Stúdiója, melynek művészeti vezetőjévé Pécsi László textiltervezőt nevezték ki, akinek tervezés folyamatában egyedülálló és ideális kollektív alkotási körülményeket sikerült megteremtenie: "a Stúdió nemcsak ipari tervezőművész tagjai körében érvényesíti a kollektív munkát, hanem harmonikus együttműködést valósít meg a mérnökökkel, a közgazdászokkal és így válik egységes egészzé a gyártmányelőállítók köre." Még ugyanebben az évben Lakástextil, ülőbútor címmel kiállítás nyílik a Magyar Építők Szakszervezetének székházában, majd ismét az Iparművészeti Múzeumban a LATEX és a Szék és Kárpitosipari

Vállalat termékeiből. Hódmezővásárhelyen ekkor nyílik ismét kiállítás Művész az iparban címmel, melyen a Hódmezővásárhelyi Kötöttárugyár és a Majolikagyár tervezői állítanak ki (Bubb Ferenc, Fekete János, Fekete Jánosné, B. Kovács Ferencné Somogyi Emőke, Végvári Gyula, Tésik József). 1968-ban a Tanács ugyanitt rendezi meg - a Tornyai Múzeum és a résztvevő üzemek (Hódmezővásárhelyi Kötöttárugyár, Divattervező Vállalat, Váci Kötöttárugyár, Budapesti Finomkötöttárugyár és a Habselyem Vállalat) hathatós segítségével - az I. Kötő-és Hurkolóipari Biennálét is.

Vidéki propaganda

A hódmezővásárhelyi Ipari Művészet kiállítás után 1966-ban a Győri Nyár keretében rendeznek azonos címmel ismét tárlatot. Filep István beszámolójában megjegyzi, visszatekintve a tíz évvel korábbi első ilyen kiállításra, a tárlat címe még "jelszó" lehetett csupán, mellyel megpróbálták felhívni a figyelmet a tervezőművész jelenlétének fontosságára az ipari termelésben - ez a hatvanas évekre realitássá vált. (25) A Tanács ösztönző munkájának köszönhetően ebben az időszakban már százakban mérhető az ipari tervezők száma és folyamatos a Főiskoláról kikerülő tervezők elhelyezése a szaktárcákkal egyetértésben. A hódmezővásárhelyi és a győri tárlat is jó példák arra, hogy a szervezet igyekezett a formatervezés ügyét vidéki nagyvárosokban is propagálni, sokszor többszáz négyzetméteres, üzemek szerinti csoportosításra alkalmas kiállítótérben (elsősorban azokban, ahol számottevő volt az üzemek száma). Mindkét helyszín számos további kiállításnak adott helyet (Győri Múcsarnok: 1972 - Művész az iparban, Korszerű bútorok, Tornyai János Múzeum, Hódmezővásárhely: 1967-68 - Kötszövőipari Biennálék).

A HETVENES ÉVEK - A "Művész az iparban" kora

A Tanács kiállítási tevékenységét ugyan látványosan nem érintette, de 1966-ban Juhász László, súlyos betegsége miatt - bár tanácsadóként továbbra is részt vett a szervezet munkájában - visszavonult a titkári feladatoktól. A Titkárság a korábbi ügyrend alapján önállóan volt kénytelen dolgozni, a testületi újjáalakulásra, csupán 1973-ban kerül sor.

Szentes Lajos titkársága alatt a szervezet kiállítási tevékenysége új lendületet vett. Rendszeressé tette a Művész az Iparban kiállítás sorozatot és mivel az Iparművészeti Tanács továbbra sem rendelkezett önálló bemutatóteremmel, ezeket külső helyszíneken, többnyire az Iparművészeti Múzeumban (pl. Imre Júlia önálló és Rénes György - Szekeres Károly - Ősz Szabó Antónia csoportos tárlata 1971-ben, a szilikátipari pályázatok bemutatója 1972-ben, a Hollóházi tervezőkollektíva, vagy Finta László formatervező 1974-es kiállítása), a Faipari Gyártmánytervező Iroda Bacsó Béla utcai bemutatótermében (pl. Főiskolai diplomamunkák, az Új világítótest pályázat anyaga, a Városlódi és a Vásárhelyi Majolika kollektívájának kiállítása 1970-ben) illetve vidéki kiállítóhelyeken, mint a győri Műcsarnok (pl. Korszerű bútorok bemutatója 1972-ben).

Egy cím - más forma

Az Iparművészeti Múzeum kiállítóterében a Tanács Művész az iparban címmel először 1971-ben rendezhetett kiállítást. A sorozat nyitánya Imre Júlia textilművész kiállítása volt, aki 1958-ban elnyerte a Brüsszeli Világkiállítás első díját (26) és az ötvenes évektől kezdve állandó résztvevője volt a Tanács kiállításainak. Gyakoribbak voltak azonban azok a csoportos tárlatok, melyek egy adott vállalat alkalmazásában álló tervezői gárda munkásságát mutatták be.

A tervezőkollektívák csoportos tárlatai közül kiemelkedik az 1974-es Hollóházi Porcelángyár telephelyein (Hollóházán: Bükki Béla, Duray Lilla és a művészeti vezető: Koczor Sándor, Kőbányán: Veress Miklós, N. Szonntag Éva, J. Seregély Márta, Torma Istvánné) dolgozó tervezők kiállítása. A kőbányai gárda edénytervezés területén elért eredményei kiemelkedőek voltak, Mindannyian rendszeres résztvevői voltak a jelentősebb szilikátipari bemutatóknak és pályázatoknak. Bár a hollóházi porcelán nem volt alkalmas finommegmunkálású, vékonyfalú edények kivitelezésére, mégis átmenetet képezett a puritánabb, vaskosabb gránitedények és a lehelletfinom porceláncsészék világa között. A gyár az 1970-es évek fejlesztéseiből részesülve kibővítette - korábban főleg díszedényekre koncentráló - profilját az edénytervezés felé. Szonntag Éva munkái egyszerű, praktikus, összeillő és egymásba illeszthető edényformák, Seregély Márta plasztikai és étkészletei általában fehér színűek és nagyon látványosan érvényesül bennük a formajátékra való hajlam, míg Torma Istvánné rusztikusabb példákat követ,

színes mázat használ, de nem borítja be hivalkodóan a tárgy egész felületét, étkészleteinek formáiban és díszítésében harmónia uralkodik. (27)

Egy sikeres példa

1972-ben különleges kiállítás nyílik az Iparművészeti Múzeumban: a Tanács fontosnak tartotta bemutatni az azévben kiírt szilikátipari pályázatok anyagait. Az AMFORA STúdió, a Finomkerámiaipari Művek - "Varia étkészlet" és az Olivotto automata- és présüveg pályázatra kiemelkedően jó megoldások születtek. A Varia-pályázatra készítette el Horváth László kultikus "Saturnus" étkészletét. (28) A díszítetlen, megjelenésében merőben új és exkluzív garnitúra nem felelt meg ugyan a pályázati feltételeknek, a bírálóbizottság mégis ötvenezer forintos különdíjjal jutalmazta, ami jócskán meghaladta, a pályázaton különben első helyezett Ambrus Éva "Bella" jeligés készletének díjazását. A pályázat kiírói (Művelődésügyi Minisztérium, Iparművészeti Tanács, Finomkerámiaipari Művek) az értékelésen így értékelték a Saturnust: "bár gépi gyártásra jelen formájában nem alkalmas, de az egyéb jelenlegi gyártástechnológiával, problémamentesen gyártható. Formailag ötletesen és hibátlanul konstruált." A prototípusokat még a Herendi Porcelángyárban, sorozatgyártását azonban már az Alföldi Porcelángyárban oldották meg. A készlet később a neves Faenzai kiállításon arany fokozatot nyert és 1972-től fogva állandó szereplője volt a kiállításoknak.

Edénykultúra?

Az 1972-es év bővelkedett a szilikátipari szakterület kiállításában. A győri Divatcsarnokban megrendezik az AMFORA, a Fimonkerámiaipari Művek és az Üvegipari Művek exkluzív stúdiójában árusítandó tárgyak pályázati anyagát bemutató Teríték '72 kiállítást, majd a budapesti Műcsarnokban az Edénykultúra című kiállítást. Egyik bemutató sem nyerte el maradéktalanul a kritika tetszését és felhívta az edénytervezés hiányosságaira a figyelmet, a váltakozó színvonalú kiállításokon mégis kiemelkedtek azoknak a tervezőknek a munkái, akik jó érzékkel és megoldásokkal járultak hozzá az edénykultúra fejlődéséhez és a megújulásra való törekvéshez. Koczogh Ákos, Németh Olga, Ambrus Éva, Horváth László és Szekeres Károly készleteit emeli ki. (29) A Tanács kiállításával párhuzamosan néhány fiatal tervező kiállítást

rendezett a Fészek Klubban Magyar Design - Tíz kísérlet címmel. A Pohárnok Mihály, Borz' Kováts Sándor és Soltész György szellemi vezetésével létrehozott kiállítás a rendszerelvű, a tárgy és ember kapcsolatára reflektáló tervezés szempontjait próbálták meg közös munkájuk kezdeti, valóban kísérleti jellegű kiállításán megmutatni. Horváth László "Saturnus" étkezéslethez innen sem hiányozhatott, Minya Mária bővíthető edénycsaládot tervezett, Szekeres Károly és Semsey Gabriella stabil, funkcionális edényekkel szerepeltek, Borz' Kováts sorozatgyártásra alkalmas lámpacsaládjával, Jahoda Maja pedig bútorelem együttesével járult hozzá a fontos kérdéseket tárgyaló kiállításhoz. (30)

Utolsó évek - monumentális bemutatók

A korábban főleg általános, több szakterületet is felvonultató, vagy kamarakiállításokon szereplő textiltervezés első országos hatáskörű kiállítására 1972-ben az Iparművészeti Múzeumban került sor, Lakástextil címmel. A bemutatott anyagok nagyobb része már nagyüzemi gyártmány volt, de ki voltak állítva a szövetkezeti ipar és az Iparművészeti Vállalaton keresztül forgalmazó tervezők munkái is, valamint a Múzeum is kölcsönzött néhány darabot a gyűjteményéből (Schubert Ernő és Molnár Béla munkáit). Kigyóssy Ágnes installációja - a monumentális szövöszékre emlékeztető állványzatok egyszerre teremtettek nagyüzemi atmoszférát ugyanakkor megidéztek a textilkészítés kézműves hagyományait is. Geometrikus mintájú kárpitjaival Attalai Gábor, stilizált növényi ornamentikával díszített bútorszöveveivel Kozó Erzsébet és kísérletező faliszőnyegeivel Gecser Lujza is részt vett a kiállításon. (31)

A Belsőépítészet '71, illetve '74 c. kiállításokkal, melyek a szakma egyéni teljesítményeinek bemutatására helyezték a hangsúlyt és hazai belsőépítész-bútortervező tervezői közegének keresztmetszetét mutatták be. Az Ernst Múzeum 1971-es tárlatán a prominens és gyakran foglalkoztatott tervezőkön kívül, - mint Hornicsek László, Preisich Anikó, Gábor Frigyes, Burián Judit, Heczenorfer László vagy Palócz Sándor - a szakma és a közönség láthatta annak a Borz' Kováts Sándornak "Vargánya" álló- és függőlámpacsaládját és műanyag fotelét is, akit ugyan a nagyiparból való kivonulásra "kényszerített" a termelésben tapasztalt inkompetencia, de aki műhelyében kisiparos körülmények között nagyszériás terméktervezői módszereket, sorozatgyártásra alkalmas terveket és típusokat fejlesztett ki. (32)

A Tanács utolsó időszakának nagy eseménye, - a Szövetséggel, a Savaria Múzeummal, a Könnyűipari Minisztériummal és a Vas megyei Tanáccsal egyetértésben és együttműködve - azóta Triennálévá szerveződött I. és II. Ipari Textilművészeti Biennálé megrendezésének kezdeményezése. A kezdetektől fogva szakmai fórumként működő kiállításon a tervezők vállalati színekben vettek részt kizárólag nagyüzemi előállításra alkalmas termékekkel, szemben az előzménynek számító 1972-es Fal-és Tértextil Biennáléval, ahol még egyedi alkotások kerültek bemutatásra. 1973-ban, az első kiállítás alkalmával lakástextil, míg 1975-ben ruhatextil szemlét tartottak. Már a második biennálé alkalmával kialakult az a szokás, hogy az előző évi nyertesek számára kamarakiállítást rendeztek a kőszegi Zwingerben.

A megoldás módszere: a design

Végezetül fontos kiemelni a Tanács kiállítási tevékenysége mögött meghúzódó, az ipari formatervezés eredményeit ösztönző néhány jelentősebb törekvést. Az 1958-as titkári beszámoló, ami a szervezeti keretek megújítását szorgalmazza, felveti egy állandó kiállító helyiség (design center) és dokumentációs tár létrehozásának szükségességét, Az éves, féléves szakterületi beszámolóokban is többször elhangzik a mintatermek felállításának szükségessége, ahol a fejlesztés alatt álló prototípus-termékeket, piackutatási, és az iparági gyártmánytervezést szorgalmazó kutatási-fejlesztési célokból mutatták volna be. A lakáskulturális fejlesztések bútorigazgatási eredményeiről, helyesebben potenciális eredményeiről korábban már volt szó, de érdemes kiemelni a szilikátipari szakterület 1972-es jelentésében található, már a kereskedelmi áruválaszték bővítését célzó kísérletet. Egy exkluzív stúdió felállításának érdekében megállapodás születik az AMFORA- Üvegértékesítő Vállalat, a Tanács, a Finomkerámiaipari Művek és az Üvegipari Művek között, ami a gyáripar kiemelkedő termékeivel ismertetné meg a közönséget és a tervezőművészek nevét. Bár a Stúdió első kollekciója számára pályázatot is kiírtak, amin résztvettek a szilikátipar prominens tervezői (pl. Kékesiné Sipos Judit, Ősz-Szabó Antónia, Veress Miklós, Hamza Erzsébet, Rénes György, Vadásziné Németh Magda, Jakabné Seregély Márta, Sz. Horváth Éva, Hanzély Jenő, Torma Istvánné, Németh Olga, Némethné Szonntag Éva) az ötlet mégsem valósult meg, valószínűleg az Iparművészeti Vállalat felségterületének veszélyeztetettsége miatt.

Mindezek ellenére a Tanács sajnálatos módon már nem vett részt a tudatos rendszertervezés, a design eszközeivel való környezetalakítás zászlaját megbontó, - Borz' Kováts Sándor és Pohárnok Mihály szellemi irányításával - a Magyar Design-Tíz Kísérlet c. kiállítással induló és a Házgyári Konyhaprogramban testet öltő nagyszabású, tervezőket és iparágakat egyaránt megmozgató kísérletben. A konyhaprogram a fejlesztést szem előtt tartó tervezői magatartással próbált közeledni a választott téma felé, ami ebben az esetben az 1971-1985 közötti időszakra ütemezett tömeges lakásépítési program keretében megvalósuló házgyári lakások konyhája volt. A téma feldolgozása a korábbiakhoz képest merőben más aspektusból, elemzésekkel és kísérletekkel alátámasztott kutatómunkára támaszkodva történt. A konyha "ügyét" a felhasználói igények felől közelítették meg. Kimondták, hogy a vásárlónak nincs, nem lehet szakszerű megfigyelése saját életformájáról, szükségleteiről, hiszen nem állnak rendelkezésre egzakt információk és nincs fórum, sem igény a visszaigazolásokra - a felhasználói-tervezői-gyártói párbeszéd kialakítására. A tárgyaknak sajátos használati értékeik és tulajdonságaik alapján kell megfelelniük és eleve téves hozzáállás a tárgyról alkotott hétköznapi konvenciókból kiindulni. Ha a formatervezés képes a technikai-esztétikai szempontok érvényesítésén túl a felhasználásból kiinduló sajátos követelményeknek megfelelni, akkor már azt mondhatjuk, hogy a design módszereit alkalmazza. (33)

A szervezeti tevékenységet - hangsúlyosan a kiállítások szűrőjén keresztül - értékelve azt mondhatjuk, hogy a Tanács húszéves fennállása alatt a maga eszközeivel szorgalmazta az ipar, a tervező és a felhasználó között létrehozható együttműködési formák kialakítását. Amit a Konyhaprogram (1972-1975) a fókuszált témafelvetés és a koncentráltabb erő kifejtés következtében megvalósított, az nem sikerülhetett a Tanácsnak, ami kénytelen volt energiát több szakterület, több témájának, több problémájában szétaprózni. Juhász László vezetésével a Tanács már sokkal korábbról ambíciózus törekvésekkel indult útnak, mégsem tudott hathatósabb gondolatokat elhinteni a gyártmány esztétikai értékének "egyenjogúsítása", vagy a formatervezés minőségi szempontjainak ösztönzésénél. A hetvenes évek komplex problémáira a példaértékkel bíró Konyhaprogram eredményesnek tekinthető kísérlete komplex megoldást tudott kínálni, míg

a Tanács az ötvenes- hatvanas években - az államosítás okozta elmaradott nagyipari viszonyok, a kereskedelem kiskirályainak uralma alatt - a maga módján, valós jogkörök hiányában és az új gazdasági mechanizmust jóval megelőzve, a lehető legjobb szándékkal, az elérhető eszközökkel és a minőség jelszavával szállt harcba a teljesíthetetlen mennyiségi kvóták ellen - és talán ez volt a legtöbb, amit tehetett.

(1) 25018/2014/1 Az Iparművészeti Tanács ügyrendje/I. Az Iparművészeti Tanács alapítása és feladatai: “A forgalomba kerülő tömegcikkék művészeti színvonalának biztosítása a dolgozó nép igényeinek figyelembevételével”

(2) VADAS József: Az Iparművészeti Tanács, in.: Nem mindennapi tárgyaink. Szépirodalmi Könyvkiadó,Bp.,1985,p. 323.

(3) Folytatása az egykori Iparművészeti Társulat negyvenes évekbeli eseményeinek. ERNYEY Gyula: Ablak a világra: Brüsszel, in.: Muchától Rubikig, Magyarország és Kelet-Közép Európa 20.századi designtörténetéből. Ráday Könyvesház, p.447.

(4) Idézet Domanovszky Györgytől a III.Iparművészeti és Népművészeti Kiállítás katalógusának előszavából.

(5) 25018/2014/9, “1956. évi tervezet”

(6) Juhász, aki Kaesz Gyula tanítványaként végzett belsőépítészként az Iparművészeti Főiskolán, majd fiatal tervezőként és gondolkodóként csatlakozott Kassák Munka-köréhez, kapcsolatba került a CIRPAC magyar szekciójával, melyet a Bauhausos Molnár Farkas vezetett. Az ő kezdeményezésére jött létre a szociális problémák megoldását ösztönző kisjövedelműek lakáskérdésének programja. Juhászt is elkezdte foglalkoztatni a téma, ami élete végéig szívügye maradt. Juhász 1933-tól részt vesz az Országos Magyar Iparművészeti Társulat által kiírt kislakások olcsó berendezésének kialakítását célzó pályázaton, ill. az 1936-tól évenként, Kaesz Gyula kezdeményezésére kiírt “Új magyar Otthon” pályázaton és kiállításon. Ld.: KISS Éva: Juhász László emlékezete. In.: Magyar Iparművészet, Bp. 1999/I. pp.12-15.

(7) Juhász díjat nyert az 1947-ben az Iparművészek Szabad Szakszervezete által meghirdetett “Típusbútor” pályázaton díjat és részt vett a '48-as kiállításon is. Már az 1948-as kiállításon megfogalmazódott a típusbútorral szemben az igény, ami csupán a második ötéves terv könnyűipari beruházásaival, a gépparkok korszerűsítésével ölthetett testet, az elérhető árú, esztétikus és változatos variálhatóságú bútorok kialakításában. Ld.:KISS Éva: Juhász László emlékezete. In.: Magyar Iparművészet, Bp. 1999/I. pp.12-15.

(8) 25018/2014/81/1.

(9) 25018/2014/9, “1957. évi beszámoló”

(10) 25018/2014/9, “Az Iparművészeti Tanács munkaterv javaslata az 1958. év második felére és az 1959. év első felére”

(11) 25018/2014/9, “Az Iparművészeti Tanács Titkárságának főbb feladatai, 1957.”

- (12) Uo.
- (13) 25018/2014/9, "Az Iparművészeti Tanács 1959. évi I. félévének legfontosabb feladatai"
- (14) 25018/2014/1, Az ipari formatervezés ügyében tett 1957 óta tett intézkedések
- (15) SZENTES Lajos: Ipari Művészet - Kiállítás a Miskolci Galériában, In. Ipari Művészet, 1969/ pp. 48-50.
- (16) ERNYEY Gyula: Angol Ipari Forma kiállítás. In. Ipari Művészet, 1966/I.pp.82-83.
- (17) SZENTES Lajos: Tárgyak Világa, Ipari Művészet, 1972/V. pp.28-30.
- (18) Uo.
- (19) VADAS József: Az Iparművészeti Tanács, in.: Nem mindennapi tárgyaink. Szépirodalmi Könyvkiadó,Bp.,1985,p. 333.
- (20) 25018/2014/9, "Az Iparművészeti Tanács 1964.évi munkatervének javaslata" (6.sz melléklet)
- (21) 25018/2014/9, "Lakáskulturális szakterület, 1965, I. félév": A megjegyzés a finomkerámiaipari üzemek revízióival kapcsolatban hangzik el.
- (22) Magyar Közlöny, 1968/4.
- (23) 25018/2014/84/2.
- (24) 25018/2014/87/2.
- (25) FILEP István: Művész az iparban - az Iparművészeti Tanács és a Győri Városi Tanács kiállítása. In. Ipari Művészet, 1966/II-III. pp. 70-72.
- (26) RÉVÉSZ Zsuzsa: Imre Júlia. In. Ipari Művészet, 1972/II. pp. 17-18.
- (27) FEKETE Judit: Tervezők Hollóházán. In. Ipari Művészet, 1972/III. pp.11-14.
- (28) 25018/2014/89/3.
- (29) KOCZOGH Ákos: Mai edény. In. Ipari Művészet, 1972/
- (30)
- (31) BAKAY Erzsébet: Lakástextil Kiállítás.In.Ipari Művészet, 1972/V. pp. 24-26.
- (32) Vö. VADAS, József: Borz' Kováts Sándor, in.: A Művészi Ipartól az Ipari Művészetig. Bp. Corvina, 1979. pp. 82-92.
- (33) Ld bővbben: POHÁRNOK Mihály: Egy tervezési kísérlet dokumentumaiból. In. Művészet, 1977/8 pp.2-10.

